

Merja Kyllönen vas

Kirjallinen kysymys edunvalvontaa koskevien asioiden resursoinnista

Eduskunnan puhemiehelle

Edunvalvonta on keino, jolla voidaan valvoa niiden henkilöiden etua ja oikeutta, jotka eivät sairauden, poissaolon, korkean iän tai alaikäisyyden takia voi itse pitää huolta taloudellisista asioistaan. Edunvalvonnasta säädetään holhoustoimesta annetussa laissa (1.4.1999/442), myöhemmin "holhoustoimilaki".

Edunvalvonnalla voidaan siis järjestää käytännön asioiden hoito henkilön osalta, joka on katsottu vajaavaltaiseksi eli itse asioiden hoitoon kykenemättömäksi. Vajaavaltaisuuteen johtavia syitä ovat usein vanhuuden sairaudet, mielenterveysongelmat ja vammaisuus. Edunvalvonnanalaisuutta voi aiheuttaa myös esimerkiksi pikavippien tai peliriippuvuuden aiheuttama ylivelkaantuminen sekä päihteiden käyttö.

Edunvalvonnalla on tarkoitus turvata jokaiselle hyvä elämänlaatu sekä suojata asioiden hoitoon kykenemättömiä väärinkäytöksiltä. Vajaavaltaiseksi toteaminen vaatii aina painavia henkilökohaisia syitä, ja ennen vajaavaltaiseksi julistamista on kokeiltava lievempiä keinoja asioiden hoitoon, kuten että henkilö tekee vain tietyt oikeustoimet yhdessä edunvalvojan kanssa. Edunvalvontaa käytetään vasta viimesijaisena, äärimmäisenä keinona, jos on selvää, että henkilön vajavaisen asioiden hoidon takia henkilön edut ovat vaarassa.

Vajaavaltaiseksi katsotulle henkilölle määrätään edunvalvoja Digi- ja väestötietoviraston (DVV) tai tuomioistuimen toimesta. Edunvalvojaksi määrätään yleensä joko yksityishenkilö, esimerkiksi luotettava ja sopiva omainen tai yleinen edunvalvoja. Edunvalvoja käyttää erityistä valtaa hoitaessaan edunvalvottavan omaisuutta ja arjen asioita. Edunvalvoja maksaa laskut, hoitaa velkajärjestelyitä ja myy tarvittaessa omaisuutta kuitenkin puuttumatta enemmän kuin on tarpeen.

On erittäin tärkeää, että edunvalvojan on kaikissa tilanteissa toimittava vain ja ainoastaan päämiehensä parhaaksi ja kuullen tätä tärkeissä asioissa. Edunvalvojan tulee olla erityisen huolellinen ja asiaan perehtynyt. Edunvalvonta määrittää edunvalvottavan henkilön arjen sujuvuutta ja omaisuudesta määräämistä huomattavasti, sillä edunvalvottavalla ei ole lähtökohtaisesti oikeutta itse päättää vähäisiä kauppastoksia isommasta omaisuudesta.

Yleisen edunvalvonnan asiakkuuksien luvut ovat olleet selkeässä nousussa viime vuosina. Voimassa olevissa yleisissä edunvalvontatehtävissä asiakkaiden määrä oli vuonna 2000 yhteensä 8 791, vuonna 2010 asiakkaita oli 29 989 ja vuonna 2020 34 813.¹

Kirjallinen kysymys KK 101/2021 vp

Edunvalvontaa joustavampana ratkaisuna ovat yleistyneet myös edunvaltuutukset. Edunvalvontavaltuutuksella tarkoitetaan etukäteen tehtyä valtakirjaa, jolla henkilö nimeää jo ennalta valtuutetun henkilön hoitamaan asioitaan, mikäli ei itse siihen kykene. Edunvalvontavaltuutuksen DVV vahvistaa vasta, kun valtuuttaja ei enää kykene itse asioiden hoitoon. Vuonna 2020 valtuutuksia tehtiin 12 187, kun vuonna 2016 valtuutuksia tehtiin 4 515.²

DVV:n tehtävät ovat yleisten edunvalvontatoimistojen ohella edunvalvontaa koskevassa prosessissa olennaisessa osassa. Edunvalvontaa koskevien päätösten lisäksi DVV muun muassa käsittelee kantelut ja ylläpitää holhousrekisteriä, johon merkitään kaikki edunvalvontaa koskevat asiat. Aikuisten edunvalvontaa koskevien päätösten lisäksi rekisteriin merkitään myös alaikäisten yli 20 000 euron varallisuuden omistajia koskevat edunvalvontasuhteet. Digi- ja väestötietovirasto ilmoittaa sivuillaan, että edunvalvontaa koskevien asioiden käsittelyssä on ruuhkaa. Asiakkaille on ilmoitettu, että edunvalvontapäätöksissä on 4—5 kuukauden jonot.

Myös edunvalvontatoimistojen niukoista resursseista on kantautunut huoli eduskuntaan. Edunvalvontatoimistojen henkilöstö on kuormittunut ja edunvalvojista tehtyjen kanteluiden määrä on moninkertaistunut.³

Kuten yllä on tuotu esiin, edunvalvonta määrittää henkilön arkea olennaisesti ja tulee kyseeseen vain äärimmäisessä tarpeessa. Mikäli edunvalvontapäätös viivästyy pitkään, viivästyy myös edunvalvottavan asioiden hoito ja arjen sujuvuus mutkistuu. Toisaalta asioittensa hoitoon kykenemätön henkilö voi myös odotuskuukausien aikana tehdä pikaisia ratkaisuja, joilla on suuret taloudelliset vaikutukset henkilön kannalta.

Pääosa edunvalvonnan alaisista henkilöistä ovat ikääntyviä, yli 65-vuotiaita. Suomalaisen väestön yhä ikääntyessä myös edunvalvontaan tarvittavia resursseja tarvitaan yhä enemmän.

On erityisen tärkeää, että edunvalvonnan hoitamiseen niin Digi- ja väestötietovirastossa kuin edunvalvontatoimistoissakin on varattu riittävät resurssit.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten hallitus aikoo varmistaa edunvalvonta-asioiden sujuvan ja asianmukaisen hoitamisen ja riittävät resurssit edunvalvonta-asioiden yhä lisääntyessä ja kansalaisten ikääntyessä?

Helsingissä 4.3.2021

Merja Kyllönen vas

1 https://dvv.fi/mare_taulukko "Yleisten edunvalvojien päämiehet"

2 <https://dvv.fi/mare>

3 MOT, Yle TV1, "Edunvalvonnan pettämät", 3.2.2020